

«Тасдиқ мекунам»:
Вазири молияи
Ҷумҳурии Тоҷикистон
_____ С.Начмиддинов.
аз « 07 » 11 соли 2009
№ 80

Қайди Вазорати адлияи
Ҷумҳурии Тоҷикистон
аз 25.12.09 №555

«Ба мувофиқа оварда шудааст»:
Раиси Кумитаи давлатии омили
Ҷумҳурии Тоҷикистон
_____ М.Шабозов.
аз « 08 » 12 соли 2009
№ б/р

**Тартиби
истифодабарии системаи соддакардашудаи ҳисобот ва баҳисобгирӣ
дар субъектҳои соҳибкории хурди Ҷумҳурии Тоҷикистон**

1. Муқаррароти умумӣ

Тартиби мазкури истифодабарии системаи соддакардашудаи ҳисобот ва баҳисобгирӣ дар субъектҳои соҳибкории хурди Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқи банди 2 Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 феввали соли 2000 № 44 «Дар бораи тасдиқи «Тартиби ҳисоб намудан ва пардохти андозҳои, ки аз тарафи субъектҳои соҳибкории хурд дар асоси низоми соддакардашуда пардохт мешаванд» таҳия карда шуда, тартиби истифодабарии низоми соддакардашудари ҳисоботҳо ва баҳисобгириро барои субъектҳои соҳибкории хурд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд.

1) Тибқи моддаи 7-и Қонун «Дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ» масъулият барои ташкили ҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисобот дар субъектҳои соҳибкории хурд, риояи қонунгузори чорӣ ҳангоми иҷрои амалиётҳои хоҷагидорӣ ба зиммаи роҳбарони субъектҳои соҳибкории хурд, гузошта мешавад.

Роҳбари субъектҳои соҳибкории хурд, дар вобастагӣ ба ҳаҷми кори баҳисобгирӣ метавонад:

а) ҳамчун воҳиди зерсохторӣ ҳадамоти муҳосибавӣ таъсис диҳад, ки роҳбарии он бар зиммаи сармуҳосиб гузошта мешавад;

б) дар асоси шартномавӣ пешбурди кори баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботро ба ташкилоти махсусгардонидашуда (муҳосиботи марказонидашуда) ва ё мутахассис-муҳосиб супорад;

в) пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботро шахсан амалӣ намояд.

2) Сиёсати баҳисобгирии аз ҷониби субъектҳои соҳибкории хурд қабулгардида бо фармон ва ё амри шахсе, ки барои ташкил ва ҳолати баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботро масъул аст, тасдиқ карда мешавад.

Дар баробари ин тасдиқ карда мешаванд:

-нақшаи кори баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисобот дорои ҳисобҳои синтетикӣ ва аналитикӣ, ки барои иҷрои саривақтӣ ва пурраи баҳисобгирӣ ва ҳисоботдиҳӣ заруранд;

-шаклҳои ҳуҷҷатҳои ибтидоии баҳисобгирӣ, ки барои қонунӣ гардонидани амалиётҳои хоҷагидорӣ истифода мешаванд, ки аз рӯи онҳо шаклҳои маъмулии ҳуҷҷатҳои ибтидоии баҳисобгирӣ ва инчунин шаклҳои ҳуҷҷатҳо барои ҳисоботи дохилии муҳосибавӣ пешбинӣ нашудаанд;

- тартиби гузаронидани барӯйхатгирӣ ва усули нархгузори намудҳои моликият ва ӯҳдадорӣ;

- қоидаҳои гардиши ҳуҷҷат ва технологияи коркарди иттилооти баҳисобгирӣ;

- тартиби назорат аз рӯи амалиётҳои хоҷагидорӣ ва инчунин дигар қарорҳои барои ташкили баҳисобгирии муҳосибӣ зарур.

3). Ба таври мутлақ бо ҳуҷҷат асоснок намудани тамоми амалиётҳои хоҷагидорӣ бо роҳи таъсис додани барандагони муайяни иттилоотӣ ибтидоии баҳисобгирӣ давраи ибтидоии баҳисобгирии муҳосибӣ ба ҳисоб меравад. Ҳуҷҷатҳои ибтидоии баҳисобгирӣ тибқи моддаи 10-и Қонун «Дар бораи баҳисобгирии муҳосибавӣ» барои баҳисобгирӣ қабул карда мешаванд.

Субъектҳои соҳибқорӣ хурд, барои бо ҳуҷҷат асоснок намудани амалиётҳои метавонанд шаклҳои истифода кунанд, ки дар албомҳои ҳуҷҷатҳои ибтидоии ба як шакл даровардашуда (унификатсия карда шуда) ҷой дода шудаанд, инчунин аз шаклҳои идорӣ, шаклҳои ба таври мустақилона қор кардашуда, ки дорои мушаххасоти (реквизити) бо Қонун «Дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ» пешбинӣ шуда мебошанд ва ҳаққонияти амалиётҳои хоҷагидорӣ ба амаловардашударо дар баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисобот таъмин мекунанд, истифода намоянд.

Ба мушаххасоти ҳатмии ҳуҷҷатҳои ибтидоии баҳисобгирӣ дохил мешаванд: номи ҳуҷҷат, санаи тартиб додан, номи ташкилот, ки аз номи он ҳуҷҷат таҳия ёфтааст, мӯҳтавои амалиёти хоҷагидорӣ, ченақҳои амалиётҳои хоҷагидорӣ дар инъикоси натуралӣ ва арзишӣ, номи шахси мутасадди барои иҷрои амалиёти хоҷагидорӣ ва тарзи дурусти ба қонуният даровардани он масъул, имзои шахси шахси мазкур.

Ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ, ки аз рӯи онҳо санадҳои барои баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисобот қабул мегарданд, аз рӯи шакл (дараҷаи пуррагӣ ва дурусти таҳияи онҳо) ва мазмун (қонунӣ будани амалиётҳои, алоқаи мантиқии нишондиҳандаҳои алоҳида) тафтиш карда мешаванд.

4). Барои ҷамъбасти, гурӯҳбандӣ ва ғун кардани иттилооти дар ҳуҷҷатҳои аввалияи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисобот қабулгардида ва инъикос намудани онҳо дар ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисобот регистрҳои баҳисобгирии муҳосибӣ муқаррар карда шудаанд.

Ба субъектҳои соҳибқорӣ хурд, тавсия дода мешавад, ки баҳисобгирии муҳосибиро бо истифода аз низоми зерини регистрҳои баҳисобгирии муҳосибӣ пеш баранд:

- шакли ягонаи журналӣ - ордери ҳисобкунӣ барои корхонаҳо;
- шаклҳои журналӣ - ордери ҳисобкунӣ барои субъектҳои соҳибқорӣ хурд миёна;
- шакли соддакардашудаи баҳисобгирии муҳосибавӣ тибқи Тартиби мазкур.

Субъектҳои соҳибқорӣ хурд, шакли баҳисобгирии муҳосибиро мустақилона аз ҳисоби шаклҳои бо мақомоти дахлдор тасдиқ кунонида шуда вобаста ба талаботи миқёси истеҳсолот, идоракунии худ ва миқдори қордон интиҳоб менамояд. Ҳамин тариқ, ба субъектҳои соҳибқорӣ хурд дар соҳаи истеҳсолоти моддӣ машғулбуда тавсия дода мешавад, ки аз регистрҳои дар шакли журналӣ-ордери ҳисобкунӣ пешбинӣ шуда истифода намоянд. Субъектҳои соҳибқорӣ хурд бо савдо ва дигар намудҳои фаъолияти миёнаравӣ машғулбуда метавонанд аз регистрҳои соддакардашудаи баҳисобгирии муҳосибавӣ истифода намоянд. Ҳангоми зарурат онҳо метавонанд аз регистрҳои алоҳидае, ки барои баҳисобгирии ашёҳои қиматноки муайян аз шакли ягонаи журналӣ-ордери ҳисобкунӣ, ки дар фаъолияти онҳо афзалият доранд (захираҳои моддӣ, воситаҳои фаъоли молиявӣ), истифода намоянд.

Дар ин ҳангом субъектҳои соҳибқорӣ хурд метавонанд регистри баҳисобгирии муҳосибии истифодашавандаро ба махсусияти қори худ мутобиқ намуда, бо шартҳои риояи нуқтаҳои зерин истифода кунанд:

- асоси ягонаи методологии баҳисобгирии муҳосибӣ, ки пешбурди баҳисобгирии муҳосибиро тибқи асосҳои ҳисоб ва қайди дубора дар назар дорад;
- алоқаи мутақобилаи нишондиҳандаҳои баҳисобгирии аналитикӣ ва синтетикӣ;

-инъикоси мутлақи тамоми амалиётҳои хоҷагидорӣ дар регистрҳои баҳисобгирии муҳосибӣ дар асоси ҳуҷҷатҳои ибтидоии баҳисобгири;

-гункуни ва ба низомдарории нишондиҳандаҳои ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ дар ҳудуди нишондиҳандаҳое, ки барои идоракуни ва назорат аз рӯи фаъолияти хоҷагидории субъектҳои соҳибкории хурд ва инчунин барои таҳияи ҳисоботи муҳосибӣ заруранд.

2. Соҳаи амалиёт

Тартиби мазкур тамоми субъектҳои соҳибкории хурд- шахсони воқеиву ҳуқуқӣ, ки фаъолияти соҳибкориро ба амал меоранд (ба истисноӣ дар асоси Патент фаъолияткунанда) ва ташкилотҳои ғайритижоратиро (минбаъд-соҳибкорон), ки тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон низоми соддакардашудаи баҳисобгирии шакли ташкилӣ-ҳуқуқиро новобаста аз мансубияти соҳавӣ ва шакли моликият истифода мекунанд, фаро мегирад.

Шахсони воқеии фаъолияти соҳибкориро бе таъсиси шахси ҳуқуқӣ баамалоранда (ба истисноӣ онҳое, ки дар асоси Патент фаъолият мекунанд), баҳисобгирии даромад ва хароҷотро тибқи тартиботи бо Боби 6-и Тартиби мазкур муқарраргардида ба амал меоранд.

Соҳаҳои фаъолияти, ки Тартиби мазкур фарогир нест:

- корхонаҳои моли аксизӣ истехсол ва содиркунанда;
- ширкатҳои суғуртавӣ ва трастӣ;
- фондҳои сармоягузорӣ;
- банкҳо ва дигар муассисаҳои молиявии қарздиҳанда;
- муассисаҳои мубодилаи асъор ва ломбардҳо;
- муассисаҳои фаъолияти худро дар соҳаи қиморбозӣ баамалоранда;
- фондҳои нафақавии ғайридавлатӣ;
- иштирокчиёни касбии бозори қоғазҳои қиматнок;
- фаъолият дар соҳаи истифодабарии қабри замин;
- корхонаҳои бо таҳвили нахи пахта ва арзизи аввалия машғул.

Соҳибкорон ҳуқуқ доранд, ки танҳо аз 1- ми январи соли дилхоҳ ба низоми умумии андозбандӣ гузаранд. (банди 3 моддаи 305 Кодекси андозии Ҷумҳурии Тоҷикистон)

3. Ташкили баҳисобгирии муҳосибавӣ

5) Инъикоси амалиётҳои хоҷагидорӣ дар низоми баҳисобгирии муҳосибӣ ва регистрҳои баҳисобгирии муҳосибӣ, ки аз ҷониби субъектҳои соҳибкории хурд истифода мегардад, дар асоси қайди дубора ба амал оварда мешавад. Моҳияти қайди дубора аз инъикоси тарафайни ҳар як амалиёти воқеъгардида якбора дар ду ҳисоби баҳисобгирии муҳосибӣ иборат аст. Масалан, амалиёт оид ба хариди материалҳои нишондиҳандаҳои дар ҳисоби баҳисобгирии чизҳои қиматноки харидашуда (дебети ҳисоби «Материалҳо») ва ҳисобҳои баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо ва ё воситаҳои пулии ба таъмингар пардохт гардида инъикосшавандаро (кредити ҳисоби «Ҳисоббаробаркуниҳо бо таъмингарон ва паймонкорон», «Ҳисоби ҳисоббаробаркуни» ва ғ.) дар алоқаи тарафайн мегузорад; ҳисобкунии маблағ оид ба пардохти меҳнат нишондиҳандаҳои дар ҳисоби баҳисобгирии хароҷот барои истехсоли маҳсулот (қору хизматҳо) (дебети ҳисоби «Истехсолоти асосӣ ва ғ.») ва ҳисоби баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо оид ба пардохти меҳнати кормандони корхона (кредити ҳисоби «Ҳисоббаробаркуниҳо оид ба пардохти меҳнат») инъикосёбандаро дар алоқаи тарафайн мегузорад.

б) Субъектҳои соҳибкории хурде, ки дар асоси технологияи содда маҳсулот истехсол менамоянд, қору хизмат мерасонанд ва миқдори амалиётҳои хоҷагидориашон

кам аст (на беш аз 30-то дар 1 мох), тавсия дода мешавад, ки аз шакли соддаи баҳисобгирии муҳосибӣ истифода намоянд.

Барои ташкили баҳисобгирӣ аз рӯи шакли соддаи баҳисобгирии муҳосибӣ субъектҳои соҳибкориҳои хурд дар асоси Нақшаи маъмулии ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии фаъолияти молиявӣ-хоҷагидорӣ Нақшаи кории ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии фаъолияти молиявӣ-хоҷагидорӣ корхонаро таҳия ва тасдиқ мекунонад, ки он барои пешбурди баҳисобгирии воситаҳо ва сарчашмаҳои он дар мушаххасоти баҳисобгирии муҳосибӣ аз рӯи ҳисобҳои асосӣ имконият фароҳам меорад. Ин дар навбати худ имконият медиҳад, ки аз рӯи ҳифзати моликият, иҷрои ӯҳдадориҳо ва дурустии нишондиҳандаҳои баҳисобгирии муҳосибӣ назорат ба роҳ монда шавад.

Субъектҳои соҳибкориҳои хурд ҳамчун тавсия Нақшаи кории ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии зеринро истифода карда метавонанд.

Фасл	Номгӯи ҳисоб	Намуди фаъолият, ки ҳисоб дар он ҷо бештар истифода мешавад
Воситаҳои асосӣ	Воситаҳои асосӣ	Тамоми намудҳои фаъолият
Дороиҳои ғайримоддӣ	Дороиҳои ғайримоддӣ	Тамоми намудҳои фаъолият
	Истеҳлоки воситаҳои асосӣ	Ҳамон
	Сармоягузориҳои асосӣ	Ҳамон
	Истеҳлоки дороиҳои ғайримоддӣ	Ҳамон
Захираҳои истеҳсоли	Материалҳо	
	Андози арзиши изофа аз рӯи чизҳои қиматноки харидорӣ шуда	
Хароҷот барои истеҳсолот	Истеҳсолоти асосӣ	
Маҳсулоти тайёр, мол ва фурӯши он	Молҳо	
	Фурӯш	
Воситаҳои пулӣ	Ҳазина	
	Суратҳисоб	
	Ҳисоби асъорӣ	
	Ҳисобҳои махсус дар бонкҳо	
	Сармоягузориҳои молиявӣ	
Ҳисоббаробаркуниҳо	Ҳисоббаробаркунӣ бо молтаъминкунандагон ва пудратчиён	
	Ҳисоббаробаркунӣ бо бучет	
	Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯи сугурта	
	Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯи пардохти меҳнат	
	Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторону кредиторони гуногун	
Натиҷаҳои молиявӣ ва истифодаи фоида	Фоида ва зарар	

Сармоя ва захираҳо	Сармояи ибтидоӣ (оинномавӣ)	
	Фоидаи тақсимнашуда (зарари пӯшиданашуда)	
	Фондҳои таъиноти махсус	
Қарзи бонкҳо ва маблағгузорӣ	Қарзҳо ва дигар воситаҳои қарзӣ	

4. Тартиби истифодаи Нақшаи кории ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисобот

7) Субъектҳои соҳибкории хурд ҳангоми истифодаи Нақшаи кории ҳисобҳои баҳисобгирии амалиётҳои хоҷагидорӣ, намудҳои алоҳидаи амвол ва ўҳдадорихоро дар ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии дар он муқарраргардида тибқи Нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии фаъолияти молиявӣ-хоҷагидорӣ корхона ва дастур оид ба истифодаи он ташкил менамояд.

8) Баҳисобгирии воситаҳои асосӣ дар ҳисоби «Воситаҳои асосӣ» бурда мешавад. Истехлоки воситаҳои асосӣ дар ҳисоби «Истехлоки воситаҳои асосӣ» ба ҳисоб гирифта мешавад.

Ҳисоб карда баровардани истехлок барои барқарор намудани пурра аз рӯи объектҳои воситаҳои асосӣ ҳангоми баҳисобгирӣ дар маблағҳои инъикос карда мешавад, ки аз рӯи ҳисобу китоби солона дар асоси тарзи ҳисобкунии аз ҷониби корхона истифодашаванда, меъёрҳои истехлокии тибқи тартиботи мавҷуда муайянгардида ва арзиши ибтидоӣ (барқароркунандаи) воситаҳои асосӣ муқаррар гардидаанд.

Истифодаи тартиби ҳисоб карда баровардани истехлок аз рӯи объекти воситаҳои асосӣ дар давоми мўҳлати истифодаи фойданоки он ба амал оварда мешавад.

Дар баробари ин бояд дар назар дошт, ки тағйири моҳонаи маблағи истехлок, ки ҳар моҳ аз маблағи солона ҳисоб карда бароварда мешавад, дар натиҷаи ҳаракати (воридоту содирот) воситаҳои асосӣ дар моҳи ояндаи пас аз моҳи қабули объекти баҳисобгирии муҳосибӣ ба амал оварда мешавад.

Дар сурати хориҷ гардидани воситаҳои асосӣ (аз ҳисоб баровардан, ба фурӯш рафтан ва ғ.) арзиши онҳо аз ҳисоби «Воситаҳои асосӣ» ба дебети ҳисоби «Истехлоки воситаҳои асосӣ» аз ҳисоб бароварда мешавад, дар баробари ин қисмати аз ҳисоб то ба охир ба истехлок набаромадаи воситаҳои асосӣ, инчунин хароҷотҳои ба хориҷшавии онҳо алоқаманд дар дебети ҳисоби «Фоида ва зарар» аз ҳисоб бароварда мешавад. Дар сурати ба фурӯш рафтани объекти воситаҳои асосӣ даромад аз фурӯш ба кредити ҳисоби «Фоида ва зарар» дохил мешавад.

Воситаҳои фаъоли ғайримоддӣ дар ҳисоби «Дороиҳои ғайримоддӣ» ба ҳисоб гирифта мешаванд. Истехлок аз рӯи дороиҳои ғайримоддӣ ба таври махсус дар ҳисоби «Истехлоки дороиҳои ғайримоддӣ» ба ҳисоб гирифта мешавад. Истехлоки дороиҳои ғайримоддӣ ҳар моҳ пас аз моҳе, ки объект барои баҳисобгирии муҳосибӣ қабул мегардад, ҳисоб карда мешавад.

9) Ҳангоми ба амал овардани сармоягузориҳои асосӣ хароҷотҳои барои сохтмон ва ё дастрас намудани объектҳои алоҳидаи воситаҳои асосӣ сарфшуда тибқи харҷномаи аз ҷониби молтаъминкунандагон ва пудратчиён пешниҳодгардида дар дебети ҳисоби «Сармоягузориҳои асосӣ» аз кредити ҳисоби «Ҳисоббаробаркуниҳо бо молтаъминкунандагон ва пудратчиён» ва ё кредити ҳисобҳои баҳисобгирии воситаҳои пулӣ («Суратҳисоб», «Ҳисоби асъорӣ» ва ғ.) ва ё ҳангоме, ки воситаҳои қарзии пешниҳодгардида аз ҷониби ташкилоти қарздох барои пардохти харҷномаҳои молтаъминкунандагон ва пудратчиён равона карда мешаванд, дар кредити ҳисоби «Қарзҳо ва воситаҳои дигари қарзӣ» инъикос мегарданд.

Харочотҳое, ки барои дастрас намудан ва ба истифода қабул гардидани объектҳои воситаҳои асосӣ сарф гардида, дар ҳисоби «Сармоягузори асосӣ» ба ҳисоб гирифта шудаанд, дар ҳаҷми хароҷоте, ки барои хариди онҳо сарф гардидааст, аз ҳисоби «Сармоягузори асосӣ» ба дебити ҳисоби «Воситаҳои асосӣ» бароварда мешаванд.

10) Захираҳои истеҳсоли тибқи Нақшаи маъмулии ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ дар ҳисобҳои «Таҷҳизот барои муқаррар кардан», «Материалҳо», «Чорвои парвоӣ», «Ашёҳои камнарху тезхӯрдашаванда», «Тайёр намудан ва дастрас кардани материалҳо» ва «Дур шудан аз арзиши материалҳо» инъикосёфта дар ҳисоби «Материалҳо» ба ҳисоб гирифта мешаванд. Дар ин ҳангом корхонаи хурд ашёҳои камнарху тезхӯрдашавандаро ҳамчун материал ба ҳисоб гирифта, арзиши онҳоро дар ҳаҷми пурра ба рӯзи ба истифода қабулгардида ҳамчун хароҷоти барои истеҳсоли маҳсулот (қору хизматҳо) сарфгардида аз ҳисоб мебарорад.

Ба субъектҳои соҳибқорӣ хурд, тавсия дода мешавад, ки баҳисобгирии материалҳоро аз рӯи усули арзиши миёна, ки тибқи он ҳар як воҳиди (намуд, гуруҳ) материалҳои барои истеҳсол аз ҳисоб баровардашуда ва ё дар бақия монда аз рӯи арзише, ки ҳамчун ҳосили тақсим аз арзиши умумӣ (бо назардошти бақия барои давраи аввали баҳисобгирӣ) ба шумораи онҳо баҳо дода мешавад, амалӣ намояд.

Бо мақсади таъмини ҳифзати ашёҳои камнарху тезхӯрдашаванда, ки ба истифода дода шудаанд, дар субъектҳои соҳибқорӣ хурд бояд аз рӯи ҳаракати онҳо баҳисобгирии фаврӣ ва назорат ба роҳ монда шавад. Дар сурати аз истифода ба анбор бозгардонидани ашёҳои камнарху тезхӯрдашаванда ва аз рӯи арзиши бақия ба дафтари қайд даровардани онҳо (нархи имконпазири истифодабарӣ) аз рӯи дебити ҳисоби «Материалҳо» ва кредити ҳисоби «Истеҳсолоти асосӣ» қайдҳо ба амал оварда мешаванд.

11) Хароҷоти бо истеҳсол ва фурӯши маҳсулот (қору хизматҳо) марбута, ки тибқи Нақшаи маъмулии ҳисоби баҳисобгирии муҳосибӣ дар ҳисоби «Истеҳсолоти асосӣ», «Масолеҳи нимтайёри истеҳсоли худӣ», «Истеҳсолоти ёридоханда», «Хароҷотҳои умумистеҳсолӣ», «Хароҷотҳои умумихоҷагӣ», «Ноқисӣ дар истеҳсолот», «Қорҳои ғайриасосӣ», «Хароҷоти муомилот» инъикос карда мешаванд, дар ҳисоби «Истеҳсолоти асосӣ» ба ҳисоб гирифта мешаванд.

Баҳисобгирии хароҷот барои истеҳсоли маҳсулот (қору хизматҳо) аз ҷониби субъектҳои соҳибқорӣ хурд дар ҳудуди намудҳои хароҷоте (барои пардохти меҳнат, материалҳо, истеҳлок ва ғ.) ба амал оварда мешавад, ки онҳо аз рӯи объектҳои баҳисобгирӣ, аз қабилӣ хароҷоти умумии корхона, хароҷотҳо аз рӯи намудҳои мол (қору хизматҳо), мавзеи истеҳсоли маҳсулот (қору хизматҳо) ва ғ. муайян карда мешаванд. Дар сурати мавҷудияти хароҷотҳои шартӣ доимӣ субъектҳои соҳибқорӣ хурд хароҷотҳои умумихоҷагидориро (борномавӣ) ҳар моҳ пурра ҳамчун хароҷоте, ки барои маҳсулоти (қору хизмат) ба фурӯш рафта сарф гардидааст, аз ҳисоб мебарорад.

Хароҷот барои гузаронидани тамоми қорҳои таъмирии воситаҳои асосии истеҳсолӣ, ки бо қувваи худӣ ба амал оварда мешаванд, аз рӯи намудҳои марбуатаи хароҷот (материалҳо, пардохти меҳнат ва ғ.) ба арзиши аслии маҳсулот дохил карда мешавад. Дар сурати ба амал овардани қорҳои таъмирӣ бо усули паймонқорӣ ин хароҷот ба таркиби хароҷоти умумихоҷагидорӣ дохил мегардад.

Калкулятсияи арзиши аслии маҳсулот (қору хизматрасони) дар субъектҳои соҳибқорӣ хурд тибқи Низомномаи калкулятсияи арзиши аслии маҳсулот (қору хизматрасони) дар қорхонаҳо ва ташкилотҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 12 май соли 1999 №210 тасдиқ карда шудааст амали карда мешавад.

12) Баҳисобгирии маҳсулоти тайёр ва молҳо, ки тибқи Нақшаи маъмулии ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ мувофиқан дар ҳисобҳои «Маҳсулоти тайёр», «Молҳо» ба ҳисоб гирифта мешавад, дар ҳисоби «Молҳо» пеш бурда мешавад.

13) Баҳисобгирии фурӯши маҳсулот (қору хизматҳо) ва дигар амволи корхонаи хурд, инчунин муайян намудани натиҷаи молиявӣ аз рӯи ин амалиётҳо, ки тибқи Нақшаи маъмулии ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ дар ҳисобҳои «Борҳои таҳвилшуда», «Фурӯши маҳсулот» (қору хизматҳо), «Фурӯш ва хориҷшавии дигари воситаҳои асосӣ» ва «Фурӯши воситаҳои фаъоли дигар» ба қайд гирифта мешаванд, дар ҳисоби «Фурӯш» ба амал оварда мешаванд.

14) Ба ҳисоб гирифтани қарзи дебиторӣ ва кредиторӣ, ки тибқи Нақшаи маъмулии ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии фаъолияти молиявӣ-ҳочагидории корхонаҳо дар ҳисобҳои «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯи пешмузҳои додашуда», «Ҳисоббаробаркунӣ бо харидорону фармоишгарон», «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯи шикоятҳо», «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯи пешмузди гирифташуда», «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисоботдех», «Ҳисоббаробаркунӣ бо кормандон аз рӯи амалиётҳои дигар», «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъсисгарон», «Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторону кредиторони гуногун», «Ҳисоббаробаркунӣ бо сохторҳои давлатӣ ва маҳаллӣ», «Ҳисоббаробаркунӣ бо ҷамъиятҳои фаръӣ (вобаста)», «Ҳисоббаробаркунӣ дохилиҳочагӣ» ба амал оварда мешаванд, тавсия дода мешавад, ки дар ҳисоби «Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторону кредиторони гуногун» пеш бурда шаванд. Дар ин ҳисоб ҳисоббаробаркунӣ дар шакли муфассал оварда мешаванд: аз рӯи дебет – ба амал омадани қарзи дебиторӣ ва пӯшидани қарзи кредиторӣ, аз рӯи кредит – ба амал омадани қарзи кредиторӣ ва пӯшонидани қарзи дебиторӣ.

15) Субъектҳои соҳибқории хурд дорои сармоягузории молиявӣ барои баҳисобгирии онҳо ҳисоби «Сармоягузории молиявӣ» - ро истифода мекунад. Дар ин ҳангом дар ҳисоби аналитикӣ ба таври алоҳида сармояҳое ба ҳисоб гирифта мешаванд, ки хусусияти дарозмӯҳлат (беш аз як сол) ва кӯтоҳмӯҳлат (то як сол) доранд.

16) Натиҷаҳои молиявӣ ва истифодаи онҳо, ки тибқи Нақшаи маъмулии ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ дар ҳисоби «Ҷоида ва зарар», «Истифодаи ҷоида» инъикос мегарданд, метавонанд бевосита дар ҳисоби «Даромад ва зарар» ба ҳисоб гирифта шаванд.

Ҳангоми баҳисобгирии амалиётҳо вобаста ба муайян намудани даромад ва истифодаи он бояд дар назар дошт, ки дар давоми сол маблағи даромад ва истифодаи он дар китоби бақайдгирии (регистри) баҳисобгирии муҳосибӣ ба таври муфассал инъикос карда мешавад: аз рӯи кредити ҳисоби ҷоида ба таври афзудашавӣ нишон дода мешавад, аз рӯи дебети ҳисоб - истифодашавии он.

Пас аз анҷоми сол ба рӯзи санаи таҳияи ҳисоботи муҳосибӣ ба маблағи ҷоидаи истифодашуда камшавии ҷоида ба амал оварда мешавад ва дар ҳисоботи муҳосибӣ маблағи истифоданашудаи даромади соли ҳисоботӣ ва ё зарари соли ҳисоботӣ инъикос мегардад. Дар сурати зарар دیدани корхона аз рӯи натиҷаҳои соли ҳисоботӣ ва дар баҳисобгирӣ ҷой доштани маблағҳои аз ҳисоби ҷоида истифодашуда (хароҷот барои инкишофи иҷтимоӣ, мукофотонидани кормандон, кӯмаки моддӣ ва ғ.) зарари дар соли равон баамалномада дар ҳисоби «Ҷоида ва зарарҳо» инъикос меёбад, харчи барзиёди истифодаи ҷоида бошад, дар зерҳисоби «Истифодаи ҷоида» ба ҳисоби «Ҷоида ва зарар» инъикос меёбад.

Ҳангоми таъсиси фондҳои махсус корхона ҳисоби «Ҷоида ва зарар»-ро дебет ва ҳисоби «Фондҳои муқаррароти махсус»-ро кредит менамояд.

Дар ҳисоби «Фондҳои муқаррароти махсус» тамоми тағйироти ҳолати молиявии корхона (нариғзори иловагии моликият, моликияти ройгон гирифташуда ва ғ.) ба ҳисоб гирифта мешавад.

Тақсими фоидаи тақсимашудаи корхона аз ҷониби иштирокчиён (ҚММ) ва саҳмиядорон (ҚПС) дар асоси Протоколи маҷлиси умумии иштирокчиён (ҚПС) ва ё Протоколи маҷлиси умумии саҳмиядорон муайян карда мешавад. Агар муассиси ҚММ ва ё ҚПС як шахс бошад, он гоҳ қарор дар бораи тақсими фоидаи тақсимагардида дар асоси қарори муассис қабул карда мешавад.

Ҷои баровард аз фоидаи тақсимагардида ба фондҳои муқаррароташон махсус ва пардохти дивидендҳо дар асоси қарори муассиси корхона муайян карда мешавад. Пардохти дивидендҳо метавонад танҳо дар сурати пардохти пурраи сармояи аввалияи корхона ва вучуд надоштани зарарҳои давраҳои гузашта ба амал оварда шавад. Ҳамчунин корхонаҳо дар рафти фаъолияти худ вазифадоранд Қонун «Дар бораи ҷамъиятҳои масъулиятшон маҳдуд» ва Қонун «Дар бораи ҷамъиятҳои саҳномаи»-ро риоя намоянд.

17) Баҳисобгирии қарзҳои бонк, воситаҳои қарзӣ ва мақсаднок, ки тибқи Нақшаи маъмулии ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ дар ҳисоби «Қарзҳои кӯтоҳмуддати бонкӣ», «Қарзҳои дарозмуддати бонкӣ», «Қарзҳои дарозмуддат» ва «Маблағгузори ва воридоти мақсаднок» инъикос карда мешаванд, аз ҷониби субъектҳои соҳибқорӣ хурду миёна дар ҳисоби «Қарзҳо ва дигар воситаҳои қарзӣ» аз рӯи намуд ва мӯҳлати гирифтани онҳо ба амал оварда мешаванд. Пардохти қарзҳои ташкилотҳои қарздиҳанда дар баҳисобгирии муҳосибӣ аз рӯи дебети ҳисоби «Қарзҳо ва воситаҳои дигари қарзӣ» ва кредити ҳисобҳои баҳисобгирии воситаҳои пулӣ («Суратҳисоб», «Ҳисоби асбӯрӣ» ва ғ.) инъикос карда мешавад.

5. Хусусиятҳои баҳисобгирии муҳосибӣ ҳангоми истифодаи усули ҳазинавии баҳисобгирии даромадҳо ва хароҷот.

18) Ҳангоми қабули қарор аз ҷониби субъектҳои соҳибқорӣ хурд дар вақти баҳисобгирии даромаду хароҷот оиди риоя накардани воқеияти фаъолияти хоҷагидорӣ вақтӣ ва истифодабарии усули баҳисобгирии ҳазинавӣ инҳоро бояд ба назар гирифт.

Хароҷоти бо истеҳсол ва фурӯши маҳсулот, қору хизматҳо алоқаманд дар ҳисоби «Истеҳсолоти асосӣ» танҳо дар қисмати ашёҳои қиматнок ва хизматҳои пардохтшуда, ҳисобкунии хароҷотҳои истеҳлоқӣ ва дигар хароҷоти пардохтгардида инъикос карда мешавад.

Ҳангоми аз ҷониби субъектҳои соҳибқорӣ хурд истифода гардидани усули ҳазинавии баҳисобгирии даромаду хароҷот аз рӯи дебети ҳисоби «Молҳо» арзиши аслии ашёҳои қиматноки таҳвилшуда (ба фурӯш рафта) то ба лаҳзаи воридоти воситаҳои пулӣ (ва ё моликият) ба таври алоҳида инъикос карда мешавад.

Ҳангоми воридоти воситаҳои пулӣ ҳисобҳои баҳисобгирии воситаҳои пулӣ дар муқотибот бо кредити ҳисоби «Ба фурӯш рафтан» дебет карда мешаванд, ҳангоми иҷрои ӯҳдадорӣ бо усулҳои дигар (шартномаи иваз, баҳисобгирии қарзи тарафайн ва ғ.) бошад, ҳисоби «Ҳисоббаробаркуниҳо бо дебиторону кредиторони гуногун» дар муқотибот бо ҳисоби «Ба фурӯш рафтан» дебет карда мешавад.

19) Шакли соддакардашудаи баҳисобгирии муҳосибӣ аз ҷониби субъектҳои соҳибқорӣ хурд бо назардошти нуқтаҳои зерин истифода шуда метавонад:

- аз рӯи шакли соддаи баҳисобгирии муҳосибӣ (бе истифодаи регистрҳои баҳисобгирии муҳосибии моликияти субъектҳои соҳибқорӣ хурду миёна);

- аз рӯи шакли баҳисобгирии муҳосибӣ бо истифода аз регистрҳои баҳисобгирии муҳосибии моликияти корхонаи хурд.

6. Шакли соддаи баҳисобгирии муҳосибии субъектҳои соҳибкории хурд

20) Шахсони воқеии фаъолияти соҳибкориро бе таъсиси шахси ҳуқуқӣ баамалоранда (ба истиснои онҳое, ки дар асоси Патент фаъолият мекунад), инчунин субъектҳои соҳибкории хурд, ки миқдори ками амалиётҳои хоҷагидориро (на беш аз 30 адад) ба субут мерасонанд ва ё маҳсулот истехсол намекунанду корҳои анҷомдиҳандашон сарфи захираҳои калони материалӣ наметалабанд, метавонанд баҳисобгирии тамоми амалиётҳо бо роҳи қайди онҳо дар Китоби (журнали) баҳисобгирии далелҳои амалиётҳои хоҷагидорӣ (минбаъд китоб) аз рӯи шакли замимаи № А-1 –и Тартиби мазкур ба амал оранд.

Китоб рӯйхати баҳисобгирии синтетикӣ ва аналитикӣ ба ҳисоб рафта, дар асоси он миқдори мавҷудаи моликият ва воситаҳои пулӣ, инчунин сарчашмаҳои онҳо ба санаи муайян муқаррар карда шуда, ҳисоботи муҳосибӣ таҳия мегардад.

Китоб рӯйхати якҷоякардашудаи баҳисобгирии муҳосибӣ буда, тамоми ҳисобҳои муҳосибии аз ҷониби субъектҳои соҳибкории хурд истифодашавандаро дар бар мегирад ва барои пешбурди баҳисобгирии муҳосибии амалиётҳо дар ҳар яке аз ин ҳисобҳо имкон медиҳад.

Субъектҳои соҳибкории хурд метавонанд Китобро барои як моҳ дар шакли Варақа (Ведомост) (ҳангоми зарурат мумкин аст ба он барои баҳисобгирии амалиётҳо аз рӯи ҳисобҳо варақаҳо илова карда шаванд) ва ё дар шакли Китоб, ки дар он баҳисобгирии амалиётҳо дар соли ҳисоботӣ бурда мешаванд, кушояд. Дар ин сурат китоб бояд рақамгузорӣ шуда, риштабандӣ шавад. Дар саҳифаи охир миқдори саҳифаҳо қайд гардида, бо имзои роҳбари корхона ва шахси барои пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ мутасаддӣ, инчунин муҳри корхона тасдиқ кунонида мешавад.

Китоб бо қайдҳои оид ба маблағи бақиявӣ ба ибтидои давраи ҳисоботӣ (ибтидои фаъолияти корхона) аз рӯи ҳар як намуди моликият, ӯҳдадорихо ва дигар воситаҳои мавҷуда кушода мешавад.

Сипас дар қадвали 3 «Муҳтавои амалиётҳо» номи моҳ сабт мегардад. Тамоми амалиётҳои хоҷагидорӣ моҳи мазкур дар асоси ҳар як ҳуҷҷати ибтидоӣ ба таври хронологӣ қайд карда мешаванд. Дар ин ҳангом маблағи аз рӯи ҳар як амалиёти дар китоб аз рӯи қадвали «Маблағ» бақайдгирифташуда бо усули қайди дубора ҳам дар қадвали «Дебет» ва ҳам дар қадвали «Кредит» -и ҳисобҳои баҳисобгирии намудҳои марбутаи моликият ва манбаъҳои дастрас намудани онҳо инъикос карда мешаванд.

Дар давоми моҳ дар ҳисоби «Истехсолоти асосӣ» дар қадвали «Харочот барои истехсолот-дебет» харочотҳо барои истехсоли маҳсулот (қору хизматҳо) ҷамъоварӣ карда мешаванд. Пас аз анҷоми моҳ ин харочот дар ҳаҷми маблағе, ки барои истехсоли маҳсулоти дар давоми моҳ фурӯхташуда (қору хизматҳо) сарф гардидааст, дар дебети ҳисоби «Ба фурӯш рафтани» аз ҳисоб бароварда шуда, дар қадвалҳои «Харочот барои истехсол-кредит» ва «Ба фурӯш рафтани-дебет» -и Китоб инъикос карда мешавад. Дар ин ҳангом дар қадвали 3-и Китоб «Муҳтавои амалиётҳо» чунин қайд ба амал оварда мешавад: «Харочоти барои истехсоли маҳсулоти бафурушрафта сарфгардида аз ҳисоб бароварда шуд»

Натиҷаи молиявӣ аз фурӯши маҳсулот (қору хизматҳо) ҳамчун фарқият байни гардиши дар қадвали «Ба фурӯш рафтани-кредит» ва гардиш дар қадвали «Ба фурӯш рафтани-дебет» нишондодашуда, муқаррар карда мешавад.

Фарқияти муқарраргардида дар Китоб бо сатри алоҳида чунин қайд мегардад:

-аз рӯи қадвали 3 қайди «Натиҷаи молиявӣ дар давоми моҳ» сабт мегардад;

-дар қадвалҳои «Маблағ», «Ба фурӯш рафтани-дебет» (агар фоида ба даст омада бошад) ва «Фоида ва истифодаи он-кредит» ё «Ба фуруш рафтани-кредит» (агар зарар оварда бошад) ва «Фоида ва истифодаи он -дебет» маблағи натиҷаи молиявӣ дар давоми моҳ нишон дода мешавад.

Пас аз анҷоми моҳ маблағи натиҷавии гардишҳо аз рӯи дебет ва кредити тамоми ҳисобҳои баҳисобгирии воситаҳо ва сарчашмаҳои онҳо, ки бояд ба натиҷаи воситаҳои дар қадвали 4 нишон додашуда баробар бошанд, ҳисоб карда мешаванд.

Пас аз ҳисоб кардани гардишҳои натиҷавии дебетӣ ва кредитии воситаҳо ва сарчашмаҳои онҳо (ҳисобҳои муҳосибӣ) дар давоми моҳ аз рӯи ҳар ҳисоб ба санаи 1-и моҳи минбаъда салдо бароварда мешавад.

21) Дар баробари Китоби баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯи пардохти меҳнат бо кормандон аз рӯи андоз аз даромад ба бучет, субъекти соҳибкории хурд хурд вазифадор аст, ки варақаи баҳисобгирии пардохти меҳнатро аз рӯи замимаи № 9-и Тартиби мазкур пеш барад.

7. Шакли баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи субъектҳои соҳибкории хурд бо истифода аз регистрҳои баҳисобгирии муҳосибӣ

22) Субъектҳои соҳибкории хурд, ки истеҳсоли маҳсулот ва иҷрои корхоро анҷом медиҳанд, барои баҳисобгирии амалиётҳои молиявӣ-ҳочагидорӣ метавонанд аз регистрҳои зерини баҳисобгирии муҳосибӣ истифода намоянд:

-Варақаи баҳисобгирии воситаҳои асосӣ, хароҷоти ҳисоббардашудаи истеҳлоқӣ (замимаи 2);

-Варақаи баҳисобгирии захираҳои истеҳсолӣ ва молҳо, инчунин ААИ (агар бошад), ки барои ашёҳои қиматнок пардохт шудааст (замимаи 3);

- Варақаи баҳисобгирии хароҷот барои истеҳсолот (замимаи 4);

- Варақаи баҳисобгирии воситаҳои пулӣ ва фондҳо (замимаи 5);

-Варақаи баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо ва амалиётҳои дигар (замимаи 6);

- Варақаи баҳисобгирии ба фурӯш рафтани (пардохт) (замимаи 7);

- Варақаи баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо бо таъмингарон (замимаи 8);

- Варақаи баҳисобгирии пардохти меҳнат (замимаи 9)

- Варақа (шоҳмотӣ) (замимаи 10)

7.2. Варақаи баҳисобгирии воситаҳои асосӣ, хароҷоти ҳисоббардашудаи истеҳлоқӣ.

Варақаи баҳисобгирии воситаҳои асосӣ, хароҷоти ҳисоббардашудаи истеҳлоқӣ регистри ҳисобҳои аналитикӣ ва синтетикӣ мавҷудият ва ҳаракати воситаҳои асосӣ (ҳисоби «Воситаҳои асосӣ»), инчунин ҳисоббаробаркунии маблағҳои хароҷоти истеҳлоқӣ ба ҳисоб меравад (ҳисоби «Истеҳлоқи воситаҳои асосӣ»).

Маълумот оид ба воситаҳои асосӣ дар варақа ба таври мавқеъгӣ (позитсионӣ) аз рӯи ҳар як объект ба таври алоҳида қайд карда мешавад.

Ҳар моҳ дар сурати мавҷудияти ҳаракати воситаҳои асосӣ маблағи гардиши онҳо ҳисоб мегардад ва бақияи воситаҳои асосӣ ба рӯзи 1-уми моҳи пас аз моҳи ҳисоботи оянда бароварда мешавад.

Ҷойивазкунии воситаҳои асосӣ дар дохили субъекти соҳибкории хурд дар варақа қайд карда намешавад.

Барои бо усули суръатнок аз давраи аввали ба истифода дода шудани воситаҳои асосӣ ба роҳ мондани назорат аз рӯи маблағҳои истеҳлоқи ҳисоббардашуда дар варақа ҷадвалҳои марбутатаи баҳисобгирии истеҳлоқ бо натиҷаи афзоишбанда ҷой дода шудаанд.

Маълумотҳои варақа вобаста ба маблағҳои хароҷотҳои ҳисоббардашудаи истеҳлоқӣ барои инъикоси амалиётҳо вобаста ба ҳаракати онҳо дар «варақаи баҳисобгирии хароҷот барои истеҳсолот», «варақаи баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо ва дигар амалиётҳо» истифода мешаванд. Корхона метавонад шакли ибтидоии «Карточкаи инвентарии баҳисобгирии воситаҳои асосӣ»-ро истифода намояд. Дар асоси маълумотҳои натиҷавии карточкаҳои инвентарии баҳисобгирии ҳаракати воситаҳои асосӣ баҳисобгирии умумии ҳаракати воситаҳои асосӣ аз рӯи ҳисоби «Воситаҳои асосӣ» пеш бурда мешавад. Ҳисоб карда баровардани истеҳлоқ дар шакли журнал-ордер ба амал оварда шуда, дар ҳисоби «Истеҳлоқи воситаҳои асосӣ» инъикос карда мешавад.

7.3. Вараќаи баҳисобгирии захираҳои истеҳсоли ва молҳо

Вараќа барои баҳисобгирии аналитикӣ ва синтетикии захираҳои истеҳсолии молҳои тайёр, ки дар ҳисоби «Материалҳо» ва «Молҳо» инъикос мегарданд, пешбинӣ шудааст.

Вараќа барои як моҳ кушода шуда, аз ҷониби шахсони аз ҷиҳати моддӣ мутасаддӣ ба таври алоҳида аз рӯи захираҳои истеҳсоли ва молҳо дар ҳудуди тамоми намудҳои чизҳои қиматнок новобаста аз ҳаракат дар давоми моҳи ҳисоботӣ пеш бурда мешавад.

Арзиши ашёҳои қиматнок дар вараќа дар асоси хароҷоти дар ҳуҷҷатҳои ибтидоии таъмингарон нишон додашуда муайян карда мешавад. Маълумот дар бораи додани материалҳо ва молҳо ба истеҳсолот ва фурӯш аз рӯи вараќаи умумӣ мувофиқан дар вараќаи «Баҳисобгирии хароҷот барои истеҳсолот» ё «Баҳисобгирии фурӯштан» қайд карда мешаванд.

7.4. Вараќаи баҳисобгирии хароҷот барои истеҳсолот.

Вараќа барои баҳисобгирии аналитикӣ ва синтетикии истифода мешавад, ки ба истеҳсоли маҳсулот (ичрои кору хизмат) ва хароҷот оид ба сармоягузорию асосӣ вобаста аст ва мувофиқан дар ҳисобҳои «Истеҳсолоти асосӣ» ва «Сармоягузорию асосӣ» инъикос карда мешавад. Барои баҳисобгирии сармоягузорию асосӣ вараќаи алоҳида кушода мешавад.

Хароҷот аз рӯи дебити ҳисоби «Истеҳсолоти асосӣ» аз кредити ҳисобҳои гуногун дар асоси маълумоти дар вараќаҳои дигар маҳфуз буда ва бевосита аз ҳуҷҷатҳои алоҳидаи ибтидоӣ ҷамъ оварда мешавад.

Вобаста ба муайян намудани хароҷоти маҳсулоти истеҳсолшон ба итмом расида арзиши аслии воқеие муқаррар карда мешавад, ки он аз кредити ҳисоби «Истеҳсолоти асосӣ» ба дебити ҳисобҳои марбутаи «Молҳо» ба анбор аз ҳисоб бароварда мешавад, вобаста ба фурӯш дар ҳисоби «Фурӯш».

Хароҷоте, ки ба маҳсулоти истеҳсолшон ба итмом нарасида харҷ гардидааст, дар ҳисоби «Истеҳсолоти асосӣ» дар ҳудуди истеҳсолот ҳамчун истеҳсолоти нотамо ба ҳисоб гирифта мешаванд. Боқимондаи истеҳсолоти нотамо дар аввали моҳ дар вараќа мувофиқан ба маълумоте, ки дар вараќаи баҳисобгирии хароҷот барои истеҳсол дар моҳи гузашта қайд гардидаанд, нишон дода мешаванд. Бақияи охири моҳ бошад аз рӯи санадҳои инвентаризатсияи истеҳсолоти нотамо ё маълумоти баҳисобгирӣ муайян карда мешаванд.

7.5. Вараќаи баҳисобгирии воситаҳои пуливу фондҳо ва баҳисобгирии ҳисоббарбаркуниҳо ва амалиётҳои дигар.

Қабул ва додани воситаҳои пулӣ, ба расмият даровардани ҳуҷҷатҳои воридотӣ ва хароҷотӣ, пеш бурдани китоби ҳазинавӣ, таҳияи ҳисобот дар бораи амалиётҳои ҳазинавӣ тибқи тартиботи муқарраргардида ба амал оварда мешаванд.

Амалиётҳои ҳазинавӣ бо ҳазинабаргҳои (ордер) ҳазинавии воридотӣ (ХХВ) ва ҳазинабаргҳои ҳазинавии хароҷотии (ХХХ) шаклашон якхела ба расмият дароварда мешаванд. Тамоми воридот ва додани пули нақди корхона дар китоби ҳазинавӣ ба қайд гирифта мешавад. Китоби ҳазинавӣ бояд рақамгузорӣ, риштабандӣ ва дар саҳифаи охир муҳргузорӣ шуда бошад. Дар саҳифаи охири он чунин қайдҳо сабт карда мешаванд:» дар китоби ҳазинавӣ _____ вараќ рақамгузорӣ ва риштабандӣ карда шудааст.» Пас аз воридот ва ё додани воқеии пул аз рӯи ҳар як ҳазинабарги ҳазинавӣ ба китоби ҳазинавӣ ба таври фаврӣ қайдҳо сабт карда мешаванд.

Қайдҳо дар вараќаи баҳисобгирии воситаҳои пулии амалиётҳо оид ба суратҳисоб ва ҳисобҳои дигари бонкӣ дар асоси беруннависи бонкӣ ва ҳуҷҷатҳои ба он замимагардида ба амал оварда мешаванд.

Қайдҳо дар варақаи баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо бо шахсони ҳисоботдеҳ ва дебиторону кредиторони дигар ба воситаи баровардани салдои муфассал ба охири моҳ аз рӯи дебитор ва кредитор дар асоси маълумотҳои дар ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ овардашуда ба амал оварда мешаванд. Маблағҳои ба шахсони ҳисоботдеҳ додашуда бояд дар муҳлати се рӯз пас аз рӯзи додани воситаҳои пулӣ пушонидани шаванд. Дар сурати набудани ҳисоботи пурра аз рӯи воситаҳои пулӣ пештар додашуда ба додани пешмузди минбаъда роҳ дода намешавад. Пешмуздиҳои барои хароҷоти сафарҳои хидмати додашуда дар муддати се рӯз пас аз бозгашт аз сафари хидмати пушонидани мешаванд.

Пас аз ба охир расидани моҳ аз рӯи ҳар як ҳисоб натиҷаи гардишҳо аз рӯи дебети кредит ҳисоб гардида, ба санаи якуми моҳи пас аз моҳи ҳисоботи оянда салдо бароварда мешавад.

Амалиётҳои моҳи раван оид ба ташаккули натиҷаи молиявӣ низ дар ҳамин тартиб қайд карда мешаванд, аниқтараш- зарар аз фурӯш ва хароҷоти аз амалиётҳои амалинагардида –дар дебет ва фоида аз фурӯшу, даромад аз амалиётҳои ба амал оварданишуда –дар кредит. Дар охири моҳ қайди «Ҳамагӣ» ба амал оварда шуда, натиҷаи умумии молиявии моҳ ҳисоб карда мешавад. Пас аз ин амалиётҳо аз рӯи намудашон дар давоми моҳ вобаста ба истифодаи фоида инъикос карда мешаванд.

7.6. Варақаи баҳисобгирии фурӯш (пардохт)

Натиҷаи молиявӣ дар корхонае, ки варақаи мазкурро истифода мекунад, ҳамчун фарқият байни ҷадвали «Аз рӯи нархи фурӯши пардохт гардидааст» ва «Аз рӯи арзиши аслии пардохт гардидааст» муайян карда мешавад.

Дар сурате, ки арзиши аслии маҳсулоти фурӯхташуда (қору хизматҳо) на аз рӯи ҳар як намуди он дар як моҳ ҳисоб карда мешавад, он ҳамчун натиҷаи маблағи арзиши аслии воқеии бақия ба аввали моҳ ва ҷизҳои қиматноки дар моҳи раван фаровардашуда, ки арзиши аслии воқеии онҳо аз ҳисоб бароварда шуда, ба охири моҳ пардохт нагардидаанд, муайян карда мешаванд.

Пас аз анҷоми моҳ дар варақа дар қисмати арзиши маҳсулоти фурӯхташуда (қору хизматҳо) аз ҷадвали «Аз рӯи нархи фурӯши пардохт гардидааст» (кредити ҳисоби «Ба фурӯш рафтан») қайдҳо (шоҳмотӣ) ба амал оварда мешаванд.

Натиҷаи молиявии дар варақа («Пардохт») дар ҷадвали «Фоида дар давоми моҳ» муайян кардашуда барои сабт дар варақаи ҳисоби «Фоида ва зарар» истифода мегардад. Салдои дебети аз рӯи ҳисоби «Ба фурӯш рафтан» бақияи маҳсулоти фурӯхташударо (қору хизмат), ки аз ҷониби харидору фармоишгар ба охири моҳ пардохт нагардидааст, нишон медиҳад.

7.7. Варақаи баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо бо молтаъминкунандагон.

Варақа барои баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо бо молтаъминкунандагон, ки дар ҳисоби «Ҳисоббаробаркунӣ бо молтаъминкунандагон ва пудратчиён» ба ҳисоб гирифта мешавад, истифода мегардад. Варақа бо роҳи гузаронидани бақияи корхонаҳо дар ҳудуди ҳисобҳои таъмингарон аз варақаи моҳи гузашта кушода мешавад.

Дар варақа аз рӯи кредити ҳисоби «Ҳисоббаробаркуниҳо бо молтаъминкунандагон ва пудратчиён» бо усули мавқеъгӣ маълумоти ҳисобҳои молтаъминкунандагон ва пудратчиён барои қору хизматҳои анҷомдода, инчунин барои ашёҳои қиматноки гирифташуда қайд карда мешаванд.

Дар дебет амалиётҳо оид ба пардохти ҳисобҳои таъмингарон ва паймонкорон (кредити ҳисоби «Суратҳисоб» «Ҳазина») инъикос карда мешаванд.

7.8. Вараќаи баҳисобгирии пардохти меҳнат.

Вараќа барои баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо бо кормандони корхона аз рӯи пардохти меҳнат, ки дар ҳисоби «Ҳисоббаробаркуниҳо оид ба пардохти меҳнат» ба ҳисоб гирифта мешаванд, муқаррар карда шудааст. Дар қисмати «Кредит (ҳисоб карда шудааст)»-и вараќа маблағи пардохти музди меҳнати кормандон (ҳам кормандони дар штат буда ва ҳам дар штат набуда) бо назардошти мукофотпулиҳо барои корҳои иҷрогардида, ки тибқи шаклҳои пардохти дар корхонаи мазкур қабулгардида ва маблағҳои дигаре, ки бо қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудааст, инъикос карда мешавад. Пардохти музди меҳнат дар вараќа аз рӯи категорияҳои кормандон, объектҳои баҳисобгирӣ, намудҳои истеҳсолот гурӯҳбандӣ мешавад.

Дар айни ҳол ҳисоббаробаркунии тамоми маблағҳои аз музди меҳнати ҳисобкардашудаи кормандон нигоҳ дошташуда дар қисмати «Дебет (боздошта шуд)» тибқи қонунгузории ҷорӣ (андоз аз даромад, маблағи пешпардохтҳои додашуда, маблағҳои сари вақт ба шахсони ҳисоботдеҳ баргардонидани нашуда, маблағҳо аз рӯи вараќаҳои иҷроиши ба ғоидаи ташкилотҳои гуногун ва шахсони дигар) ба амал оварда шуда, маблағи ба дасти кормандон дода мешуда муайян карда мешавад.

Вараќа ҳамчунин ҳуҷҷати пардохтӣ ҳисобида шуда, барои ба расмият даровардани пардохти музди меҳнати кормандони корхона муқаррар карда шудааст.

Дар сурати мавҷудияти маблағҳои пардохти меҳнатие, ки ба кормандон дода нашудаанд, (пас аз гузаштани 3 рӯз аз муҳлати додани он) дар ҷадвали «Дастхат оид ба гирифтани»-и ҳамин вараќа чунин қайдҳо сабт мегарданд: «Музди қори ба тавакқуф гузошта шудаи кормандон (Депонировано)». Маблағи нишон додашуда вобаста ба ҳар як корманд (бо усули қайди мавқеъгӣ) ба вараќаи моҳи дигар дар ҷадвали 4 «Бақияи маблағ барои пардохти меҳнат ба аввали моҳ» гузаронида мешавад. Дар вараќа инчунин маблағи барои эҳтиёҷоти иҷтимоӣ ҷудокардашуда (ба сохторҳои суғуртаи иҷтимоии давлатӣ, Фонди нафақа) тибқи тартиботи муқарраргардида дар вобастагӣ аз маблағи пардохти меҳнати кормандон муайян карда мешаванд. Дар асоси вараќаи мазкур гардишҳо аз рӯи кредити ҳисоби «ҳисоббаробаркуниҳо оид ба суғуртакуни» дар ҷадвали «Кредит» «вараќаи баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниҳо ва амалиётҳои дигар» ва дар ҷадвали «Дебет»-«вараќаҳои баҳисобгирӣ хароҷот барои истеҳсол» инъикос карда мешаванд.

7.9. Вараќа (Шоҳмотӣ)

Ҳангоми баҳисобгирии амалиётҳои хоҷагидорӣ дар субъектҳои соҳибқорӣ хурд аз шакли баҳисобгирие истифода мешавад, ки ба қорбурди регистрҳои баҳисобгирии муҳосибии моликияти субъектҳои соҳибқорӣ хурд вобаста мебошанд ва пас аз итмоми моҳ натиҷаҳо аз рӯи гардишҳо аз вараќаҳои истифодашаванда ба таври ҳатмӣ ба вараќа (шоҳмотӣ) гузаронида мешаванд.

Вараќа регистри баҳисобгирии синтетикӣ буда, барои ҷамъбасти маълумоти баҳисобгирии соли раван ва тафтиши тарафайни дурустии қайдҳои баамаловардашуда аз рӯи ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ истифода мешавад. Вараќа барои ҳар моҳ кушода мешавад ва барои дар алоҳидагӣ сабт намудани маълумотҳо аз рӯи дебет ва кредити ҳар як ҳисоб хизмат менамояд.

Дар вараќа ба тарзи амудӣ ҳисобҳо дар шакли афзоиш ва бо тарзи уфуқӣ ҳисобҳо дар шакли рақамҳои афзоишбандаи вараќаҳо ҷой дода мешаванд.

Дар аввал вараќа бо роҳи гузаронидани гардишҳои кредитӣ аз вараќаҳои истифодашаванда (маълумотҳои ҷадвали «Ҳисоби муросилотӣ») бо ҷойгузории онҳо ба дебети ҳисобҳои марбута пур карда мешавад. Пас аз он ки ҷобачогузорӣ анҷом меёбад, ҳисоб кардани маблағи гардиши дебетӣ аз рӯи ҳар як ҳисоб ба амал оварда мешавад, ки он бояд ба гардиши дебетие, ки тибқи ҳисоби мазкур дар вараќаи марбута инъикос ёфтааст, баробар бошад.

Маблағи аз рӯи дебити ҳар як ҳисоб муқарраргардида чамъ карда мешавад ва натиҷаи умумии онҳо бояд ба маблағи умумии гардиш аз рӯи кредити ҳисобҳо баробар бошад.

Гардишҳои дебитӣ ва кредитӣ аз рӯи ҳар як ҳисоб ба варақаи гардишии гузаронида мешаванд, ки дар он салдои ҳар ҳисоб ба санаи якуми моҳи пас аз моҳи ҳисоботии оянда ҳисоб карда шудааст.

Шакли варақаи гардишӣ чунин намуд дорад:

Рақами ҳисоби муҳосибӣ	Бақия ба 1-и _____		Гардишҳо дар _____		Бақия ба 1-и _____	
	дебет	кредит	дебет	кредит	Дебет	кредит
1	2	3	4	5	6	7

8.Тартиби пур кардани Китоби баҳисобгирии даромаду хароҷоти соҳибкдороне, ки низоми соддакардашудаи андозбандӣ ва қоидаҳои қорбурди варақаҳоро истифода мекунанд.

23) Соҳибкдороне, ки (корхонаҳо, инчунин соҳибкдорони инфиродӣ, ки даромади умумиашон, тибқи қисми 3 моддаи 137-и Кодекси андоз дар давраи пешинаи давомнокиаш на зиёда аз 12 моҳи пурраи пай дар пайи тақвимӣ бе андоз аз фурӯши чакана аз ҳадди чорқаратаи барои мақсадҳои бақайдгирӣ ба сифати супорандаи андоз аз арзиши иловашуда муқаррарнамудаи Кодекси андоз зиёд набошад) низоми соддакардашудаи андозбандиро истифода мекунанд, Китоби баҳисобгирии даромаду хароҷоти соҳибкдоронро, ки низоми соддакардашудаи андозбандиро истифода мекунанд, пеш мебаранд ва дар он дар асоси ҳуҷҷатҳои ибтидои пайи ҳам тамоми амалиётҳои хоҷагидорӣ давраи ҳисоботиро бо усули мавқеъгӣ акс менамоянд.

24) Соҳибкдорон вазифадоранд пуррагӣ, муттасилӣ ва ҳаққонияти баҳисобгирии нишондихандаҳои ғайрифаъолияти худро, ки барои ҳисоб намудани манбаи андозӣ (налоговая база) ва маблағи андоз заруранд, таъмин созанд.

25) Китоби баҳисобгирии даромаду хароҷот метавонад ҳам дар шакли барандаи иттилооти қоғазӣ ва ҳам дар шакли электронӣ бурда шавад. Ҳангоми бурдани китоби баҳисобгирии даромаду хароҷот дар шакли электронӣ андозсупурандагон пас аз анҷоми давраи ҳисоботӣ (андозӣ) вазифадоранд онро ба шакли қоғазӣ дароранд. Барои ҳар як давраи минбаъдаи андозӣ Китоби нави баҳисобгирии даромаду хароҷот кушода мешавад.

26) Китоби баҳисобгирии даромаду хароҷот бояд риштабандӣ ва рақамгузорӣ шуда бошад. Дар саҳифаи охири Китоби баҳисобгирии даромаду хароҷот аз ҷониби андозсупуранда миқдори саҳифаҳои он нишон дода шуда, бо имзои роҳбари корхона ва муҳри муассиса (соҳибкори инфиродӣ - агар он бошад), инчунин имзои шахси масъули мақомоти андоз ва муҳри мақомоти андоз то ба оғози қорбурди он тасдиқ қунонида мешавад. Дар саҳифаи охири Китоби баҳисобгирии даромаду хароҷоте, ки дар шакли электронӣ бурда шудааст ва пас аз анҷоми давраи андозӣ ба шакли қоғазӣ дароварда шудааст, миқдори саҳифаҳои он нишон дода шуда, бо имзои роҳбари корхона ва муҳри муассиса (соҳибкори инфиродӣ- агар он бошад), инчунин имзои шахси масъули мақомоти андоз ва муҳри мақомоти андоз тасдиқ қунонида мешавад.

27) Ислоҳи хатоҳо дар Китоби баҳисобгирии даромаду хароҷот бояд бо имзои роҳбари муассиса (соҳибкори инфиродӣ) бо нишон додани санаи ислоҳ қардан ва муҳри корхона (соҳибкори инфиродӣ-агар бошад) асоснок карда шуда бошад.

28) Тартиби пур кардани фасли 1 «Даромад ва харочот».

1. Дар сутуни 1 рақами тартибии амалиёти бақайдгирифташаванда нишон дода мешавад.

2. Дар сутуни 2 санаи рӯз ва рақами хуччати ибтидоӣ, ки дар асоси он амалиёти бақайдгирифташаванда ба амал оварда шудааст, нишон дода мешавад.

3. Дар сутуни 3 мӯҳтавои амалиёти бақайдгирифташаванда нишон дода мешавад.

4. Дар сутуни 4 андозсупоранда тамоми воридотро, ки аз даромади фурӯшӣ ва ғайрифурушӣ ба даст омадааст ва тибқи моддаи 303-и Кодекси андоз муайян гардидааст, инъикос менамояд.

5. Дар сутуни 5 андозсупуранда тамоми харочоти бо амалидошти фаъолияти соҳибкорӣ алоқамандро нишон медиҳад.

9. Ҳисоботи муҳосибӣ.

Ҳисоботи муҳосибӣ бояд дар асоси «Дастур оид ба тартиби пур намудани шаклҳои ҳисоботи солонаи муҳосибӣ» ва дигар санадҳои ҳуқуқиву меъёрие, ки аз ҷониби Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда шудааст, таҳия карда шавад.